

Asia Oikeus valokuvaan

Hakija A

Annettu 17.11.1987

Tiivistelmä *A oli seuramatkoja tuottavan matkatoimiston markkinointisihteerinä työskennellessään kuvannut omalla kamerallaan työnantajan antamalle filmimateriaalille matkakohteita työmatkoillaan, joiden päätarkoituksena oli tutustuminen lomakohteisiin ja hotelleihin. Valokuvaaminen ei kuulunut A:n työsopimukseen, mutta tapana oli, että valokuvaustaitoinen työntekijä oli kuvannut matkakohteita työmatkoillaan. A oli luovuttanut kuvatun aineiston työnantajan käyttöön. A:n ottamien valokuvien osalta ei ollut kysymys valokuvain 15 §:ssä tarkoitettu tilatusta valokuvasta ja oikeudet valokuvaan olivat siten lähtökohtaisesti A:lla. A:n ja hänen työnantajansa välillä katsottiin ainakin hiljaisesti sovitun siitä, että työnantajalla oli oikeus käyttää A:n ottamia kuvia matkaesitteissä ja näyttää niitä tiedotustilaisuuksissa työsuhteen aikana ilman, että tästä oli suoritettava eri korvaus. Käyttöoikeuden siirtäminen ulkopuoliselle olisi kuitenkin edellyttänyt valokuvaajan lupaa tekijänoikeuslain 28 §:n mukaisesti, jota säännöstä katsottiin voitavan analogisesti soveltaa valokuvain tulkittaessa. Valokuvaa rajaamalla ja kääntämällä ei valokuvaa ollut muutettu kuvaajan arvoa loukkaavalla tavalla. Valokuvaajan nimeä ei edellytetty mainittavan valokuvain 2 §:ssä säädetyin tavoin seuramatkoja käsittelevässä esitteessä.*

SELOSTUS ASIASTA

A on 29.1.1987 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa oikeudesta valokuvaan liittyvistä kysymyksistä.

A:n kirjelmästä ilmenee, että hän oli ollut seuramatkoja tuottavan matkatoimiston markkinointisihteerinä 4.8.1975–30.9.1976 ja osa-aikaisessa työsuhteessa eri tehtävissä 1.10.1976–4.7.1980. Työsopimuksen mukaan tehtäviin ei kuulunut valokuvaaminen. Tapana oli ollut kuitenkin, että valokuvaustaitoinen työntekijä oli kuvannut matkakohteita työmatkoillaan. Työmatkojen päätarkoituksena oli ollut tutustuminen lomakohteisiin ja hotelleihin. Valokuvaaminen ei ollut matkojen edellytyksenä.

Työnantaja oli antanut filmimateriaalin. A oli kuvannut omalla kamerallaan. Tämä oli rajoittanut tai estänyt omille filmeille kuvaamista vapaa-

ajalla. Kuvauskohteista työnantaja oli määritellyt erityisesti hotellit ja rannat sekä yleisesti yleisnäkymät paikallisesta elämästä.

A oli luovuttanut työnantajan materiaalille kuvatun aineiston työnantajan käyttöön. Useita kuvia oli julkaistu matkaesitteissä ja näytetty tiedotustilaisuuksissa työsuhteen aikana ilman erillistä korvausta.

Työsuhteen päättyessä A oli jättänyt osan kuvista työnantajan haltuun. Kuvien käyttöoikeuksista ei ollut sovittu missään vaiheessa kirjallisesti eikä niistä ollut keskusteltu A:n lähtiessäkään.

Joulukuussa 1986 A oli saanut tietää, että hänen entinen työnantajansa oli A:lta lupaa pyytämättä käyttänyt A:n 10.4.1976 Puerto de la Cruzissa otettamaa valokuvaa vuoden 1987 kesäesitteen kannessa. Esitteen painos oli n. 250 000 kappaletta. Esitteen kantta oli käytetty useita kertoja lehti-mainonnassa ja siitä oli valmistettu ikkunajulisteita. Oli myös käynyt ilmi, että sama kuva oli jo aikaisemmin annettu kreikkalaista musiikkia sisältävän kasetin kanteen. Matkatoimisto ei ollut kasetin tuottaja. Esitteen ja kasetin kannessa ollutta kuvaa oli muutettu rajaamalla ja kääntämällä kuva. Kuvaajan nimeä ei ollut mainittu. Sama kuva oli julkaistu kerran aikaisemmin esitteessä.

A:lla on käsityksensä mukaan edelleen oikeudet työmatkoillaan ottamiinsa kuviin, koska hän ei ole nimenomaisesti sopinut oikeuksien luovuttamisesta. A:n entinen työnantaja kuitenkin kiistää A:n oikeudet valokuviin.

A pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, miten tulee tulkita kuvaajan oikeuksia mainitunlaisissa olosuhteissa otettuihin valokuviin sekä työsuhteen aikana että sen päätyttyä.

Matkatoimisto B:n vastaus

Ennen asian ratkaisemista tekijänoikeusneuvosto on varannut A:n lausuntopyynnössä tarkoitetulle matkatoimistolle B:lle mahdollisuuden vastata A:n lausuntopyyntöön. Yhtiö toteaa 27.2.1987 päivätyssä vastauksessaan, että valokuvat on otettu yhtiön toimeksiannosta, joten oikeus kuviin kuuluu valokuvain 15 §:n nojalla yhtiölle.

Kuvien ottaminen matkoilla kuuluu kaikkien henkilökuntaan kuuluvien normaaleihin työtehtäviin. Kuvien ottamisesta ei ole sovittu erillistä korvausta. Negatiivit ovat aina jääneet yhtiön omaisuudeksi. Kuvaajalla on kuitenkin ollut oikeus teettää itselleen haluamansa määrä kopioita kuvia.

Esitteiden ja mainosten suunnittelijat etsivät negatiivi- ja diavarastosta kulloiseenkin aiheeseen sopivat kuvat. Kunkin kuvan ottajaa ei välttämättä enää tässä vaiheessa edes tiedetä. Esitteisiin ei merkitä kuka on kuvan

ottaja. Tämä käytäntö on yhtiössä yleisesti tiedossa ja henkilökunnan hyväksymä.

Yhtiön käsityksen mukaan A:lla ei ole kuviin muita oikeuksia kuin mitkä hän jo on saanut eli oikeus saada kuvista omia kopioita.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Oikeudet valokuvaan määräytyvät oikeudesta valokuvaan annetun lain perusteella (laki on annettu 8.7.1961/405, jäljempänä siitä käytetään nimitystä valokuvalaki). Oikeus valokuvaan kuuluu valokuvan valmistajalle, jolla valokuvalain 1 §:n 3 momentin mukaan tarkoitetaan valokuvaajaa. Oikeus valokuvaan syntyy siis suoraan lain nojalla valokuvaajalle.

Valokuvalaki ei aseta suojattavalle kuvalle itsenäisyys- tai omaperäisyys- taikka muita vaatimuksia. Kaikki valokuvat ovat valokuvalain mukaan suojan kohteita.

Valokuvaajalla on valokuvalain 1 §:n mukaan yksinomainen oikeus valmistaa kappaleita kuvasta ja näyttää kuvaa julkisesti. Kun valokuvasta valmistetaan kappale tai sitä näytetään julkisesti, on valokuvaaja ilmoitettava siten kuin hyvä tapa vaatii (valokuvalaki 2 §). Kuvaa ei myöskään saa muuttaa valokuvaajan arvoa loukkaavalla tavalla. Kuvan muuttamiskielto ei siis ole ehdoton. Kiellettyä on tekijän arvoa valokuvaajana loukkaava kuvan muuttaminen.

Valokuvaaja voi siirtää oikeutensa toiselle joko kokonaan tai osittain. Oikeuksien siirtymisestä ei valokuvalaissa ole säännöksiä. Siirtyminen ei edellytä määrämuotoa.

Valokuvalain 15 §:ssä on säädetty poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan oikeus valokuvaan syntyy valokuvaajalle. Säännöksen mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole sovittu.

Valokuvalain esitöissä (komiteanmietinnöt 1954:13 ja 1957:5) ei ole määritelyä, mitä tarkoitetaan tilatulla valokuvalla. Komiteanmietinnössä 1954:13 todetaan kuvan tilaajan oikeuksia perusteltaessa, että "kuvan tilaus ei vain silloin kun se tarkoittaa muotokuvaa, vaan usein muulloinkin on voinut aiheutua joistakin puhtaasti henkilökohtaisista syistä". Lause antanee suuntaa sen arvioimiseksi, minkälaista kuvaa on pidettävä tilatuna kuvana.

Valokuvalaki on ollut perusteellisen pohdinnan kohteena tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:7). Valokuvalain 15 §:ssä käsitellessään komitea toteaa muunmuassa: "Käsiteltyä säännöstä sovelletaan niihin tapauksiin, joissa kuva on valmistettu tilauksesta. Tällä tarkoitetaan tilaussopimusta, jolla valokuvaaja on saanut tilaajalta toimeksiannon kuvata jotakin. Mitä pitää kuvata, ei tarvitse olla erityisen tarkoin ilmoitettu. Työsuhteessa tapahtuva kuvaaminen ei kuulu 15 §:n soveltamisalaan."

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1987:8 todennut, että lehtivalokuvaajan työnantajalla, joka oli kustantanut filmimateriaalin, oli oikeus myös valokuvaajan työsuhteen päätyttyä pitää hallussaan tämän työssä ottamien valokuvien negatiivit. Työnantajan oikeus käyttää valokuvia määräytyi kuitenkin työnantajan ja työntekijän välisen sopimuksen mukaan. Ratkaisussa vahvistettiin työnantajan omistusoikeus filmimateriaaliin, mutta valokuvien käyttöoikeus säilyi valokuvaajalla. Päätöksessä vahvistettiin myös valokuvaajan luoksepääsyoikeus negatiiviarkistoon niin, että hän voi toteuttaa työsuhteen päättymisen jälkeen valokuviansa käyttöoikeuden.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A:n ottamien valokuvien osalta ei ole kysymys valokuvalain 15 §:ssä tarkoitettusta tilatusta valokuvasta. Näin ollen oikeudet valokuvaan ovat lähtökohtaisesti A:lla.

Asianhaaroista ilmenee, että A:n ja hänen työnantajansa kesken on ainakin hiljaisesti sovittu, että työnantajalla on oikeus käyttää A:n ottamia kuvia matkaesitteissä ja näyttämällä niitä tiedotustilaisuuksissa työsuhteen aikana ilman erillistä korvausta. Tähän viittaavat ne seikat, että A on ottanut vastaan työnantajan hänelle antaman filmimateriaalin ja antanut ottamansa kuvat työnantajalle ilmeisesti mainitulla tavalla käytettäväksi.

Sen sijaan tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvien käyttöoikeuden siirtäminen ulkopuoliselle käytettäväksi musiikkikasetin kannessa ylittää työnantajan oikeuden rajan. Työnantajan käyttöoikeuden on, ellei toisin ole nimenomaan sovittu, katsottava rajoittuvan kuvien käyttöön työnantajan normaalissa toiminnassa, eikä käyttöoikeuden siirtämistä ulkopuoliselle ilman valokuvaajan lupaa voida pitää sallittuna. Tämä periaate on selvästi ilmaistu tekijänoikeuslain 28 §:ssä. Sitä vastaavaa säännöstä ei tosin ole otettu valokuvalakiin, mutta siitä ilmenevää periaatetta voidaan tekijänoikeusneuvoston mielestä analogisesti soveltaa myös valokuvalakia tulkittaessa.

A on toimittanut tekijänoikeusneuvoston pyynnöstä lausuntopyyntönsään tarkoittamansa valokuvan ja muun aineiston. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei valokuvaa ole muutettu valokuvaajan arvoa loukkaavalla tavalla. Valokuvalain 2 §:n mukaan on valokuvaajan nimi mainittava hyvän tavan mukaisesti julkaistun kuvan yhteydessä. Tekijänoikeusneuvoston

käsityksen mukaan vallitseva hyvä tapa ei välttämättä edellytä kuvaajan nimen mainitsemista nyt esillä olevan kaltaisessa esitteessä.

Eriävät mielipiteet

Varatoimitusjohtaja Matti Anderzén

Asiassa on käynyt ilmi, että A ja hänen työnantajansa ovat sopineet siitä, että työnantajalla on oikeus käyttää A:n ottamia kuvia matkaesitteissä ja muissa matkatoimiston mainostoimintaan ja markkinointiin liittyvässä aineistossa. Tähän viittaavat mm. ne seikat, että A on ottanut vastaan matkatoimiston hänelle antaman filmimateriaalin ja antanut ottamansa kuvat mainitulla tavalla käytettäväksi. Kysymys on siis ollut markkinointisihteeri A:n työtehtävistä matkatoimiston markkinoijana. Kysymys on myös siitä, että matkatoimisto on käyttänyt A:n työn tuloksia toimialallaan eli markkinoidessaan eri tavoin myytäviä matkakohteita.

Tekijänoikeuslain 28 § ei voi soveltaa valokuviin. Matkatoimisto ei ole menetellyt virheellisesti huolimatta siitä, että tämän tyyppisissä asioissa voitaisiin noudattaa tarkempaa sopimuskäytäntöä.

Nuorempi hallitussihteeri Satu Lahtinen, toiminnanjohtaja Raimo Söder ja varatuomari Markku Varhela

Tekijänoikeuslain 55 §:n ja oikeudesta valokuvaan annetun lain 24 a §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain soveltamisesta. Mielestämme neuvoston ei olisi tullut ottaa kantaa siihen, missä laajuudessa valokuvaaja A:n oikeudet ovat siirtyneet matkatoimistolle. Tässä asiassa on kysymys oikeuksien siirtoa koskevan sopimuksen tulkinnasta ja neuvostolle esitetyn näytön arvioinnista eikä tekijänoikeuslainsäädännön soveltamisesta.

Valokuvaaja Börje Söderholm

Muilta osin olen samaa mieltä kuin tekijänoikeusneuvoston enemmistö, mutta katson, että rajaamalla kuvasta puolet pois ja kääntämällä se toisinpäin on A:n arvoa valokuvaajana loukattu.